

УДК 619:636.4

Ксьонз І.М., доктор ветеринарних наук
Інститут свинарства і агропромислового виробництва НААН

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВЕТЕРИНАРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ СВИНАРСТВА

Рецензент – доктор сільськогосподарських наук В.П.Рибалко

Порушено основні питання ветеринарного забезпечення свинарської галузі. Зокрема, дається оцінка трьох груп захворювань (інфекційних, інвазійних і незаразних). Розглядаються головні причини їх виникнення та шляхи профілактики. Наводяться основні заходи для забезпечення епізоотичного благополуччя, з яких одним із базових є принцип закритого типу господарювання. Також порушується питання, щодо альтернативних антибіотикам засобів лікування свиней, які є препаратами, що підвищують імунний статус тварин. Йдеться про імуномодулятори створені на основі низькомолекулярних пептидів і фрагментів РНК, синтетичних амінокислот, біогенних стимуляторів тканинної природи, комплексу інтерферонів, мікродоз формаліну. Результати досліджень щодо їх застосування свідчать про позитивний вплив на організм тварин.

Ключові слова: свинарство, ветеринарне забезпечення, епізоотичне благополуччя, антибіотики, імуномодулятори.

Загальновідомо, що основною задачею ветеринарної медицини є забезпечення здоров'я тварин. Досягнення поставленої мети базується на профілактиці та оздоровленні тварин від захворювань інфекційної, інвазійної та незаразної етіології.

Найбільших збитків тваринництву, і свинарству зокрема, завдають інфекційні (класична та африканська чума, хвороби Ауескі та Тешена, трансмісивний гастроентерит, РРСС, грип свиней, сибірка, туберкульоз, бруцельоз, бешиха, анаеробна ентеротоксемія, лептоспіроз, хламідіоз, дизентерія, набрякова хвороба і ін.) та паразитарні (трихінельоз, аскаридоз, дикроцеліоз, цистицеркоз, трихоцефальоз, саркоптоз і ін.) захворювання. При цьому певна частка таких захворювань має зооантропонозну природу, тобто несе загрозу здоров'ю людей, в першу чергу, пов'язаних з доглядом за тваринами та переробкою тваринницької сировини.

Стосовно захворювань незаразної природи (розлади шлунково-кишкового тракту, опірно-рухового апарату, гіповітамінози, мінеральна недостатність, акушерсько-гінекологічні проблеми, травми тощо), то вони переважно виникають при порушенні умов утримання, годівлі та експлуатації тварин. Незважаючи на існування різних технологій свинарства та їх постійне удосконалення кожна із них має як свої переваги, так і недоліки, що відповідно впливають і на стан здоров'я свиней.

Виходячи з цього, основним напрямком ветеринарної медицини в першу чергу є профілактика.

Основні положення профілактичних заходів у свинарстві є наступними:

1. Недопущення заносу інфекційних та інвазійних захворювань (досягається закритим режимом виробництва; дотриманням усіх вимог карантину при завезенні племінних тварин для ремонту стада; проведенням якісної дезінфекції приміщень та предметів догляду, утилізацією трупів, знезараженням гною, а також проведенням дератизації та дезінсекції; виключенням можливості занесення збудників захворювань з транспортом, обслуговуючим персоналом та дикими й синантропними птахами).

2. Специфічна профілактика захворювань (досягається проведенням регулярних профілактичних діагностичних досліджень, щеплень та дегельмінтизацій в залежності від епізоотичного стану на території свинарського об'єкту).

3. Забезпечення належних умов утримання свиней (досягається максимальним дотриманням зоогігієнічних параметрів; збалансованістю раціонів за поживними речовинами, вітамінами, мікро– та макроелементами; дотриманням режиму відтворення та експлуатації виробничих груп) [1, 2].

На спеціалізованих підприємствах і фермах технологія виробництва повинна забезпечувати дотримання наступних вимог:

- спрямування технологічного процесу від ділянок репродукції до цеху відгодівлі; розподіл приміщень для свиней на ізольовані секції з чисельністю на ділянці опоросу не більше 30 свиноматок, в цеху дорощування – 300 поросят;

- спеціалізація виробничих приміщень відповідно до вікових та фізіологічних особливостей тварин;

- використання приміщень (секцій) для опоросу свиноматок та дорощування поросят, вирощування ремонтного молодняку і відгодівлі тварин за принципом «все зайнято – все вільно». В інших приміщеннях передбачити можливість почергового звільнення, очищення, санітарного ремонту та дезінфекції окремих групових станків або груп індивідуальних станків у міру їх звільнення від тварин перед розміщенням в них нової партії; тривалість санітарного розриву між технологічними циклами виробництва не менше 5 діб;

- збереження складу кожної спочатку сформованої групи поросят на наступних етапах виробництва: дорощування, вирощування ремонтного молодняку і відгодівлі як окремої виробничої одиниці.

В залежності від технології ведення свинарства окремі складові профілактичних заходів мають певні відмінності. Наприклад, вакцинація свиней на невеликій свинарській фермі зазвичай здійснюється індивідуально для кожної тварини шляхом парентерального введення. На великих свинарських комплексах проведення щеплень у такий спосіб є досить складним. Тому для окремих щеплень застосовують групові обробки, тобто вводять вакцинні препарати у корм чи питну воду або застосовують їх аерозольним методом [3].

Окреме питання – завезення ремонтних тварин. Беззаперечним є факт, що племінні свині закупаються, в першу чергу, з огляду на їх породні та селекційні якості. Разом з тим, не менш важливим є благополуччя означених тварин щодо заразних захворювань, оскільки введення до основного стада інфікованих особин може призвести до спалаху того чи іншого захворювання, і як наслідок, до значних економічних збитків. Для попередження такої ситуації необхідно в період карантинування провести максимум лабораторних діагностичних досліджень, оскільки відсутність клінічних проявів не є гарантією благополуччя щодо тієї чи іншої інфекції. Ряд інфекційних захворювань мають тривалий інкубаційний період або можуть мати латентний перебіг захворювання. Окремі тварини залишаючись клінічно здоровими є тривалими носіями інфекції. Пасажування ж збудника на свинях аборигенного стада сприяє підвищенню його вірулентності, що призводить до їх інфікування і клінічного прояву хвороби [4].

Надзвичайно важливими є також зоогігієнічні умови утримання свиней та збалансованість раціонів годівлі. Тут хотілось би відмітити той факт, що свині аборигенних порід та адаптованих до українських умов утримання є менш вибагливими у порівнянні з тваринами завезеними із закордону. З одного боку імпорتنі свині, у більшості випадків, мають переваги в продуктивності і відгодівельних якостях, з іншого – потребують обов'язкового застосування тих чи інших преміксів, дуже чутливі до умов мікроклімату та мають досить низьку загальну резистентність організму. Означені фактори потребують значних витрат у тому числі і на ветеринарні заходи. Виходячи з цього закупівля дорогих імпорتنих свиней і витрати на їх вирощування не завжди виправдовують їх високі продуктивні якості, а при відсутності можливості забезпечення необхідного рівня умов утримання і годівлі взагалі є збитковою. Окрім того, завезені

із закордону тварини не завжди є вільними від інфекцій. Зокрема, ми мали власний досвід завезення із Франції партії свиней неблагополучних щодо хламідійної інфекції [4]

Для епізоотичного благополуччя об'єкта свинарства, як вже зазначалось, особливе значення має дотримання ветеринарно-санітарного режиму. Спеціалізовані свинарські господарства та комплекси з вирощування та відгодівлі свиней повинні працювати за принципом підприємств закритого типу, що включають: заборону входу на територію свинарського підприємства осіб, а також в'їзд будь-якого виду транспорту, не пов'язаного з безпосереднім обслуговуванням свинарського об'єкта; допуск сторонніх осіб у виняткових випадках виключно через санпропускник з обов'язковою зміною одягу і взуття та санітарною обробкою; в'їзд транспорту через постійно діючий дезінфекційний бар'єр; використання спеціального внутрішньофермського транспорту (автомашин, автокарів, тракторів, дезустановок тощо) для забезпечення технологічного процесу у виробничій зоні; недопущення утримання будь-яких тварин інших видів, окрім сторожових собак, що піддаються регулярним ветеринарним обробкам; проведення у зоні свинарських підприємств профілактичних обробок проти інфекційних захворювань всього свинопоголів'я особистого і громадського користування відповідно до плану протиепізоотичних заходів та з урахуванням місцевої епізоотичного стану. Такі заходи наразі мають особливу актуальність у зв'язку з загрозою занесення вірусу африканської чуми [5].

При виникненні серед свинопоголів'я захворювань тієї чи іншої етіології найважливішим є своєчасне встановлення точного діагнозу, що дає змогу оперативно розробляти плани оздоровчих заходів. Це, у першу чергу, стосується інфекційних захворювань. Діагноз повинен встановлюватись комплексно – за клінічними ознаками, результатами патологоанатомічних досліджень, з урахуванням епізоотичного стану, та, перш за все, за результатами лабораторних методів досліджень. Для більшості інфекційних хвороб, зокрема вірусної та бактеріальної природи, для лабораторної діагностики найбільш виправданим є застосування високоспецифічних і чутливих імунологічних (імуноферментний аналіз (ІФА), реакція імунофлуоресценції (РІФ)) та молекулярно-генетичних методів (полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР), лігазна ланцюгова реакція (ЛЛР), ДНК-ДНК гібридизація тощо) [4].

Окремо хотілось би торкнутись такої проблеми як застосування антибіотиків для лікування різних захворювань свиней. Наразі у багатьох європейських країнах вже приймаються закони щодо заборони їх використання при виробництві продуктів тваринництва, і, зокрема, в свинарській галузі. Разом з тим, ветеринарні препарати, забезпечені відповідною рекламою, широким потоком надходять до України, Росії, Білорусії та інших країн СНГ. Бездумне захоплення такою легкодоступною, але не завжди відповідною рекламним обіцянкам продукцією, в підсумку лише погіршує ветеринарний стан господарств. До того ж, такі препарати, зазвичай, мають досить високу ціну (часто збільшену в 1,5–3 рази за рахунок роздрібного продажу) [6].

Перспективною альтернативою застосуванню антибіотиків, є впровадження препаратів, що підвищують імунний статус самих тварин, так званих імуномодуляторів. Ці препарати створені на основі низькомолекулярних пептидів і фрагментів РНК (ріботан), синтетичних амінокислот (імунофан), біогенних стимуляторів тканинного походження та біологічно активних речовин (мастим), комплексу інтерферонів (міксоферон) тощо. Є також позитивний досвід застосування імунофарма – імуномодулятора на основі мікродоз формаліну.

Результати досліджень щодо застосування означених препаратів нового покоління свідчать про їх позитивний вплив на організм тварин. Як правило, це в першу чергу проявляється у збільшенні ваги гнізд при народженні, отриманні більш вирівняних за вагою поросят одного гнізда [7–9].

Наступними етапами у вдосконаленні таких препаратів повинні бути: визначення їх взаємодії з обов'язковим для застосування на промисловому свинарському підприємстві комплексом щеплень; опрацювання схем чергування застосування імуномодуляторів і вакцин; вирішення проблеми постійного використання їх у комплексі

з обов'язковими на промисловому свинарському підприємстві щепленнями; коригування схем обов'язкових ветеринарних обробок свиней для зниження напруженості впливу їх на організм, що, у підсумку, збільшує продуктивність тварин. Такий шлях, за умови інтенсифікації досліджень у цій галузі, міг би зняти багато проблем у забезпеченні ветеринарного благополуччя підприємств з виробництва свинини. Застосування ж антибіотиків, а також інших антимікробних засобів (фторхінолонів, сульфаніламідів тощо) виправдане лише у тих випадках, коли без санації організму від тих чи інших інфекційних агентів не можливо досягти оздоровлення стада чи окремих особин. Іншими словами, застосування антибіотиків повинне стати винятковим явищем.

Безумовно, вирішення цих і інших завдань вимагає спільної роботи науковців з фахівцями ветеринарної медицини та зооінженерів свинарських підприємств у технологічних умовах виробництва. За нашим глибоким переконанням, лише такий підхід сприятиме вирішенню проблеми збільшення продуктивності свиней, а, отже й підвищення ефективності галузі в цілому.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Джупина С. И. Факторные инфекционные болезни животных / С. И. Джупина // Ветеринария. – 2001. – № 3. – С. 6–9.
2. Шахов А. Г. Эколого-адаптационная стратегия защиты здоровья и продуктивности животных в современных условиях / А. Г. Шахов, А. И. Ануфриев, С. М. Сулеманов и др. // Воронеж. – 2001. – 206 с.
3. Прудников С. И. Контроль ассоциированных эпизоотических процессов инфекционных болезней молодняка свиней технологическими методами / С. И. Прудников, Т. М. Прудникова // Научное обеспечение ветеринарных проблем в животноводстве. Сб. науч. работ РАСХН. Сиб. отд.-ние ИЭВСиДВ. – Новосибирск. – 2000. – С. 299–310.
4. Ксьонз І. М. Хламідіози тварин : [монографія] / Ксьонз Ігор Миколайович. – Полтава : Оріяна, 2012. – 318 с.
5. Прудников С. И. Оптимизация систем противоэпизоотических мероприятий в промышленном свиноводстве : дисс. ...доктора вет. Наук : 16.00.03 / Прудников Степан Ильич. – Новосибирск, 1997. – 436 с.
6. Васильева Е. Ветеринарное обеспечение свиноводства: вчера и сегодня / Васильева Е. // Зооиндустрия. – №7. – 2001. – С. 11–12.
7. Духовский А. А. Профилактика факторных инфекционных болезней поросят с использованием иммуномодуляторов : дисс. ... кандидата вет. наук : 16.00.03 / Духовский Александр Александрович. – Новосибирск. 2001. – 125 с.
8. Трифонова О. С. Ветеринарно-гигиеническое обоснование использования иммуностимуляторов нового поколения для активизации естественной резистентности свиней : дис. ... кандидата вет. наук : 16.00.06 / Трифонова Ольга Славовна. – Чебоксары, 2005. – 146 с.
9. Харченко Р. В. Продуктивность, биологические особенности и качество мяса свиней при использовании комплексного иммунного модулятора (КИМ) : дисс. ... кандидата с.-г. наук : 06.02.04 / Харченко Раиса Владимировна. – Новочеркасск, 2006. – 150 с.

Ксьонз І. Н. Состояние и перспективы ветеринарного обеспечения отрасли свиноводства

Затронуты основные вопросы ветеринарного обеспечения свиноводческой отрасли. В частности, даётся оценка трёх групп заболеваний (инфекционных, инвазионных и незаразных). Рассматриваются главные причины их возникновения и пути профилактики. Приводятся основные мероприятия для обеспечения эпизоотического благополучия, среди которых одним из базовых является принцип закрытого типа ведения хозяйства. Также поднимается вопрос относительно альтернативных антибиотикам средствам лечения свиней, которые

представляют собой препараты, повышающие иммунный статус животных. Речь идёт о иммуномодуляторах созданных на основе низкомолекулярных пептидов и фрагментов РНК, синтетических аминокислот, биогенных стимуляторов тканевой природы, комплекса интерферонов, микродоз формалина. Результаты исследований по их применению свидетельствуют о позитивном влиянии на организм животных.

Ключевые слова: свиноводство, ветеринарное обеспечение, эпизоотическое благополучие, антибиотики, иммуномодуляторы.

I.M.Ksyonz. *Veterinary service in the pig breeding branch: state and prospects*

Main problems of the pig breeding branch are touched upon. Particularly, assessment is given to the three groups of diseases (infectious, invasive and noninfectious). The main reasons of their emergence and ways of their prevention are under consideration. The basic measures are presented for providing the epizootic safety, one of them being the basic principle of the "closed type farm". The problem is also raised concerning the alternative to antibiotics means of pig treatment, which are preparations raising the immune status of animals. They are immunomodulators created on the basis of low-molecular peptides and RNA fragments, synthetic amino-acids, biogenic stimulators of natural origin, a number of interferons, formalin micro-doses. The results of their application studies testify to their positive effect on the animal organism.

Key words: pig breeding, veterinary service, epizootic safety, antibiotics, immunomodulators.